

Васильчук Анастасія, ст. магістратури педагогічного факультету;
науковий керівник – к.пед.н., доцент Сойко І. М. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

***Анотація.** У статті досліджено особливості використання інтерактивних технологій навчання у навчальному процесі на уроках мови в початковій школі. Розглянуто методи, форми інтерактивного навчання. Розкрито, що на сучасному етапі найбільш вживаними педагогічними термінами стали особистісно-зорієнтоване навчання, нетрадиційні форми науково-методичної роботи, інтерактивні технології. Обґрунтовано, що більшість нетрадиційних форм науково-методичної роботи тісно пов'язані з використанням інтерактивних методик.*

***Ключові слова:** інтерактивні технології, інтерактивні вправи, форми інтерактивного навчання, методи.*

***Аннотация.** В статье исследованы особенности использования интерактивных технологий обучения в учебном процессе на уроках языка в начальной школе. Рассмотрены методы, формы интерактивного обучения. Раскрыто, что на современном этапе наиболее употребляемыми педагогическими терминами стали личностно ориентированное обучение, нетрадиционные формы научно-методической работы, интерактивные технологии. Обосновано, что большинство нетрадиционных форм научно-методической работы тесно связаны с использованием интерактивных методик.*

***Ключевые слова:** интерактивные технологии, интерактивные упражнения, формы интерактивного обучения, методы.*

***Annotation.** In the article the features of interactive learning technologies in the educational process at the language lesson in elementary school are investigated. The methods, forms of interactive learning are explored. At this stage, the most commonly used terms are [student-centred education](#), non-traditional forms of scientific and technical work, interactive technology. Furthermore, it should be noted that the most non-traditional forms of scientific and technical work is closely related to the use of interactive methods.*

***Keywords:** interactive technologies, interactive exercises, forms of interactive learning methods.*

На сучасному етапі розвитку освіти особливої популярності набули нетрадиційні форми науково-методичної роботи та інтерактивні технології особистісно-орієнтованого навчання. Більшість нетрадиційних форм науково-методичної роботи тісно пов'язані з використанням інтерактивних новітніх методик. Підвищення ефективності уроку – одна з найважливіших завдань дидактики, тому необхідним є введення в навчальний процес таких моделей навчання, які легко застосовуються на різних етапах уроку.

Найкращих результатів можна досягнути, коли учні на уроках отримують максимальну навчальну інформацію в результаті активної самостійної пізнавальної діяльності. Учень виступає суб'єктом навчання, виконує творчі самостійні роботи, проблемні та творчі завдання, питання від учня до вчителя і навпаки, що розвивають творче мислення, мовленнєвий розвиток. Спосіб розв'язання усіх цих завдань – це використання інтерактивних технологій, що передбачають навчальний процес за умови активної взаємодії всіх учнів у ході уроку української мови в малих групах, де відбувається розподіл ролей, чітке виконання обов'язків учасників.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє визначити, що основними джерелами осмислення означеної проблеми є:

– обґрунтування теоретичних засад професійної підготовки педагогів (В. Гриньова, В. Євдокимов, І. Зязюн, В. Лозова, О. Мороз, І. Прокопенко, В. Семиченко, А. Троцко), зокрема вчителів початкових класів (Н. Бібік, О. Бабакіна, О. Глузман, П. Гусак, О. Острианська, О. Савченко);

– висвітлення основ педагогічної грамотності (В. Безрукова, М. Берулава, Т. Дмитренко, В. Доманський, І. Климова, І. Колеснікова, М. Прокоф'єва);

– розроблення шляхів впровадження інтерактивних вправ (О. Абдуліна, О. Гилязова, С. Гончаренко, В. Горшкова, Ю. Колесніченко, О. Мариновська, Ю. Сьомін, Ю. Тюнников);

– застосування шляхів організації використання інтерактивних вправ (М. Безрук, Т. Браже, Г. Ібрагімов, Ю. Колягін, В. Максимова, Н. Таланчук, В. Яковлева) та початковій (О. Алексенко, Т. Башиста, Н. Бібік, Н. Груздева, О. Іонова, В. Ільченко, О. Савченко, Н. Світловська, С. Шпілева, С. Якименко) школах.

– фундаментальні дослідження з методики навчання української мови у початковій школі представлені ґрунтовними дослідженнями відомих методистів Г. Коваль, І. Гудзика, Н. Деркач, М. Наумчук, С. Дорошенка, М. Пентелюк, А. Галетової, К. Прищепи, А. Кانیщенко, М. Вашуленка, Г. Ткачук, Г. Чуйко, М. Білецької, Г. Школьної, М. Захарійчук;

– науково-методичні погляди щодо впровадження педагогічної інноватики у педагогічний процес загальноосвітньої школи (Л. Алексеева, Д. Алфімов, І. Аносов, Н. Сокольська, М. Прокопенко, О. Аузіна, Л. Буркова,

Г. Васянович, Л. Вікторова, І. Гавриш, Л. Даниленко, І. Дичківська, Т. Захарчук, Л. Даніленко, Е. Паламарчук, Г. Кравченко).

Розробку елементів інтерактивного навчання мона знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїна, С. Лисенкової, В. Шаталова та ін.), українських дослідників інтерактивного навчання Л. Пироженко., О. Пометун та ін.

Метою нашої статті є дослідження особливостей використання інтерактивних технологій на уроці української мови в початкових класах.

У відповідності до визначеної мети виокремлено такі **завдання**:

- проаналізувати стан проблеми дослідження в теорії та практиці початкового навчання;
- визначити сутність використання інтерактивних технологій на уроці української мови в початкових класах;
- обґрунтувати технологію впровадження інтерактивного навчання на уроках української мови.

Термін «інтерактивний» (з англ. Inter – взаємний, акт – діяти) означає здатний до взаємин, дій, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, яка має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Це взаємонавчання, де і учень і учитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять. Дослідник К. Баханов визначає його як навчання, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності учнів за допомогою організації спілкування між собою, учнів з учителем, між групами, що спрямоване на розв'язання спільної навчальної проблеми [1].

Інтерактивне навчання – це певний різновид активного навчання, який має свої закономірності та особливості. Навчальний процес завдяки таким технологіям відбувається за умов постійної активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання, коли учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами уроку.

Інтерактивні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації навчально-виховного процесу й дають змогу:

- полегшити процес засвоєння програмового матеріалу;
- активізувати навчальну діяльність учнів;
- формувати навички аналізу навчальної інформації, творчого підходу до засвоєння навчального матеріалу;
- формулювати власну думку, правильно її висловлювати, додавати свою точку зору, аргументувати та дискутувати;
- моделювати різні ситуації й збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації;
- вчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, прагнути до діалогу;

– налагоджувати конструктивні стосунки в групі, визначити своє місце в ній, уникати конфліктів, шукати компромісів;

– знаходити раціональні шляхи розв'язання проблем, формувати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співпраці тих, хто навчає, і хто навчається, вчить їх конструктивно взаємодіяти, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу, значно підвищує мотивацію учнів до навчання.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії і розвитку мовлення учнів.

Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншим, так і однієї думки над іншою. В ході інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. Наш мозок схожий на комп'ютер, а ми – його користувачі. Щоб комп'ютер працював, його потрібно ввімкнути. Так само потрібно «ввімкнути» і мозок учня. Коли навчання пасивне, мозок не вмикається і не зберігає те, що було представлено.

Інтерактивні технології найбільше сприяють формуванню в учнів умінь і навичок, виробленню особистих цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні.

Інтерактивні технології дають можливість забезпечити глибину вивчення змісту. Учні освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку) [2; 3]. При цьому відсоток учнів, які засвоїли знання, досить високий.

Не менш важливим є висновок дослідників О. Пометун та Л. Пироженко про те, що інтерактивне навчання є сукупність технологій. Автори розподіляють інтерактивні технології на чотири групи, залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів:

– інтерактивні технології кооперативного навчання (організація навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою: робота в парах, один-два-чотири – усі разом, змінні трійки, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо);

– інтерактивні технології колективно-групового навчання – технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу;

– технології ситуативного моделювання – побудова навчального процесу за допомогою залучення учня до гри, передусім, ігрове моделювання явищ, що вивчаються;

– технології опрацювання дискусійних питань – «широке публічне обговорення якогось суперечливого питання» [4, с. 13].

Змінюється роль учнів. Вона активна: учні приймають важливі рішення щодо процесу навчання. Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім, це інтерес самого учня. Значно підвищується роль особистості педагога. Педагог більше розкривається перед учнями, виступає як лідер, організатор. Засвоєння значного обсягу інформації потребує незначного часу.

Кожна інтерактивна технологія потребує попереднього розгляду і навчання учнів процедури. Викладач має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і ходом навчання. Результати роботи учнів менш передбачувані. Дисципліна учнів на інтерактивному уроці може бути проблемою для вчителя.

Практично відсутні методичні розробки та література з інтерактивних технологій.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків, яка за О. Пометун, складається з п'яти елементів:

- мотивації;
- оголошення, представлення теми і очікування результатів;
- надання необхідної інформації для розв'язання завдань;
- інтерактивної вправи – центральної частини заняття;
- підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку [5, с. 23].

Педагогові та учням треба звикнути до них. Можна навіть скласти план їх впровадження. Краще старанно підготувати декілька занять у навчальному році, ніж часто проводити наспіх підготовлені «ігри». Можна провести з учнями особливе «організаційне заняття», створити разом з ними «правила роботи в класі». Для цього спочатку потрібно використовувати прості інтерактивні технології – роботу в парах, малих групах, мозковий шторм тощо. Коли в учнів з'явиться досвід подібної роботи, такі заняття проходитимуть набагато легше, а підготовка до них не потребуватиме багато часу. Використання інтерактивних технологій – не самоціль. Це лише засіб для досягнення такої атмосфери в класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню й доброзичливості, дає можливість дійсно реалізувати особистісно-орієнтоване навчання. Якщо застосування інтерактивних технологій у конкретному класі веде до протилежних результатів – треба переглянути стратегію й обережно підходити до використання подібних технологій.

Розглянемо застосування інтерактивних методів на уроках на прикладі малих груп учнів.

Робота в малих групах дає змогу учням набути навичок, необхідних для спілкування та співпраці. Вона стимулює роботу в команді. Ідеї, вироблені в групі, допомагають учасникам бути корисним одне одному. Висловлювання думок допомагає їм відчувати особисті можливості та зміцнити їх.

Для проведення заняття учитель об'єднує учнів у малі групи та розподіляє завдання між групами. Вони мають за короткий час (як правило, 3–10 хв.) виконати це завдання та представити результати роботи своєї групи. Більшість завдань слід опрацьовувати саме в малих групах або парах тому, що учням краще висловитися в невеличкій групі. Робота в малих групах дає змогу заощадити час уроку, бо зникає потреба вислуховувати кожну людину у великій групі.

При роботі з малими групами необхідно враховувати такі рекомендації.

1. Учнів потрібно об'єднати у малі групи (4–6 осіб).

2. Учнів необхідно ознайомити із ролями, які вони будуть виконувати:

– спікер (керівник групи): зачитує завдання групи; організовує порядок виконання; пропонує учасникам групи висловитися по черзі; заохочує групу до роботи; підбиває підсумки роботи; визначає доповідача;

– секретар: стисло й розбірливо веде записи результатів роботи своєї групи; як член групи, має бути готовим висловити думку групи під час підбиття підсумків або допомогти доповідачеві;

– посередник: стежить за часом; заохочує групу до роботи;

– доповідач: чітко висловлює думку групи; доповідає про результати роботи групи.

3. Кожній групі потрібно дати конкретне завдання та інструкцію щодо організації групової роботи:

– можна починати висловлюватися спочатку за бажанням, а потім по черзі;

– необхідно дотримуватись одного з правил активного слухання, коли хтось говорить, усі слухають і не перебивають. Намагатися обговорювати ідею, а не особи учнів, які висловили цю ідею;

– утримуватися від суб'єктивних оцінок та образ учасників групи;

– намагатися дійти в групі спільної думки, хоча в деяких випадках у членів групи може бути особлива думка і вона має право на існування.

4. Необхідно виділити час на виконання групової роботи. Під час виконання групової роботи кожній групі потрібно надати допомогу, яку вона потребує.

5. В кінці роботи групи повинні представити результати роботи.

6. Закінчується робота коментарями викладача щодо роботи груп.

Вчитель повинен впливати на пробудження допитливості та інтересу до знань. Саме від нього, який спрямовує, виховує пізнавальну діяльність учнів, залежить розвиток цікавості і допитливості, на яких формується пізнавальний інтерес. Тому, це повинен бути вчитель, який не примушує, а підносить; не диктує, а навчає; не вимагає, а спонукає до праці і тим самим переживає разом з дітьми творче натхнення.

Ввід вчителя залежить, які він обирає методи і прийоми, шукає легких шляхів чи віддає перевагу інтерактивним технологіям для того, щоб забезпечити комфортні умови, за яких кожний учень відчує свої успіхи,

інтелектуальну роботу, продуктивність навчання, виключення домінування однієї думки над іншою.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

1. Бабанов К. О. Інтерактивне навчання / К. О. Баханов // Історія в школах України. – 1998. – № 2. – С. 31–36. **2.** Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання як засіб формування творчої особистості / І. Гейко // Історія України. – 2002. – № 37. – С. 7–9. **3.** Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання / С. Іванішена // Початкова школа. – 2006. – № 3. – С. 9–11. **4.** Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : Вища школа, 2002. – 136 с. **5.** Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун // А.С.К. – 2004. – 192 с.

